

*Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Pszichológia és Neveléstudományok Kar,¹
pszichológia szakos hallgató
MH EK Funkcionális Repülélelektani Alkalmasságvizsgáló és Neuropszichológiai
Kutató Osztály², pszichológus*

A tökéletességre való törekvés, mint személyiségvonás megjelenése különös tekintettel az élsportolókra és a katonai állomány tagjaira vonatkozóan

**Grósz Hanna Terézia¹,
Juhász Ákos²**

*Kulcsszavak: perfekcionizmus, sport, pilóták, katonaság, személyiségvonások,
Raymond Cattell*

A komoly harci feladatot teljesítő katonák, a légi utasszállítást végző, illetve a légierőnél szolgálatot ellátó pilóták, valamint az élsportolók személyiségét nagymértékben befolyásolhatják perfekcionizmusuk egyes dimenziói. Ezen individuális vonás – a nemzetközi vizsgálatok szerint – összefüggést mutathat más pszichológiai változókkal. A minél koherensebb öszkép prezentálása érdekében a hazai-, és külföldi szakirodalom révén az alábbiakban a tökéletességre való törekvés utóbbi évtizedek során folytatott elméleti kutatásokban történő meghatározásai kerülnek ismertetésre. A jelen tanulmányban prezentált – a szervezethez kapcsolódó – csoportokkal kapcsolatos ezirányú tanulmányok abból a szempontból bírnak lényeges közös vonásokkal, hogy mindhárom kategória esetében kiemelkedő szerephez juthatnak a magasszintű teljesítmények iránti törekvések.

Bevezetés

Az emberek életük számos területén törekcsenek önmaguk – időnként a társas környezetük – által kitűzött magas szintű eredmények elérésére, annak érdekében, hogy az elvégzendő tevékenységek mentén felmerülő kihívásokat minél kiemelkedőbben abszolválják. Az említett

megközelítés magában foglalja a tökéletességre való törekvés olyan dimenzióit, amelyeket az elmúlt évtizedekben a szakemberek tanulmányoztak, majd elméleti keretben meghatároztak. Az utóbbi megfigyelések bizonyos esetekben hatványozottan igaznak bizonyultak az élsportolókra, az utasszállítást ellátó pilótákra, továbbá a hadsereg állományának tagjaira

(kadétokra, vezetőkre, katonai repülő-hajózáókra). Ebből adódóan e tanulmány célja – a teljesség igényére való törekvés nélkül – bemutatni a perfekcionizmus megjelenését a nemzetközi szakirodalomban direkt, vagy kapcsolódó személyiségvonásokon keresztül a fent említett csoportokra vonatkozó vizsgálatok alapján.

A tökéletességre való törekvés, mint az egyénre jellemző személyiségvonás

A perfekcionizmus egy olyan többdimenziós személyiségvonás, amely fontos szerepet játszik a kognitív, a viselkedéses és az érzelmi működésben, s amelynek főbb jellemzői a precizitás, a magas személyes mércék felállítására tett erőfeszítés, továbbá az ezekhez való merev ragaszkodás, valamint a kritikai értékelések iránti fokozott érzékenység [12, 22, 26, 32, 50].

A tökéletességre való törekvés – amelyre a pszichológia tudománya perfekcionizmusként is hivatkozik – az embereknél, mint személyiségjellemző jelenik meg. Lényeges kihangsúlyozni, hogy az elmúlt évtizedek alatt számos elméletalkotó törekedett e lélektani konstruktum dimenzióinak meghatározására, illetve ezek minél átfogóbb mérésére. Noha a korai kutatások túlnyomórészt negatív, egydimenziós vonásnak találták, valamint összefüggést véltek felfedezni a perfekcionizmus és egyes pszichiátriai zavarok között [21, 50], a kortárs kutatások rámutatnak arra, hogy a jelenség egyszerre tartalmaz maladaptív és adaptív tendenciákat is [5]. Adaptív aspektusa magában foglalja például a hajtóerőt az egyéni normák és vágyott eredmények elérése felé, míg a maladaptív oldal felelős a túlzottan kritikus önértékelésért és a mások által megfogalmazott elvárásoktól, kritikáktól való fokozott félelemért [5]. Adaptív formája protektív tényező lehet a fokozott stresszel és depresszióval szemben [4].

Egy kutatás szerint bizonyos egészséges csoportoknál a perfekcionizmuson belül nagy biztonsággal lehet alcsoportokat megállapítani; ezen csoportok az alacsony-, a maladaptív, és az adaptív perfekcionizmus [51]. E vizsgálatot alapul véve más szerzők azt találták, hogy a fentebb megjelölt csoportok, illetve perfekcionizmus egyes típusai keveredhetnek, s így akár olyan csoportot is képezhetünk, amely tagjainál mind a maladaptív, mind pedig az adaptív perfekcionizmus mutatói emelkedettek [23]. Ezen alcsoportok klinikai vizsgálatokor – nem meglepően – azt tapasztalhatjuk, hogy a tisztán maladaptív perfekcionizmus jár legnagyobb valószínűséggel negatív, míg a tisztán adaptív változat kecsseget a főként pozitív kimenetellel.

E többdimenziós jelenséget számos modell és értékelési szempont szerint vizsgálták. Ez alapján az inter- és intraperszonális tényezők szerepét is azonosították. A perfekcionizmus egyes dimenziói eltérően vesznek részt a viselkedés szabályozásában, ezért került bevezetésre az adaptív-maladaptív formák megkülönböztetése [42].

Az egyén életében az adaptív forma segít a magas célok kitűzésében, valamint elérésük érdekében a rendezettség és a szervezethez való közeledés megteremtésében. Ezzel szemben a maladaptív formája felerősíti a külső elvárások iránti fokozott megfelelési igényt, a hibázástól, a kudarctól való félelmet és a saját teljesítménnyel kapcsolatos folyamatos elégedetlenséget.

A perfekcionizmus *Raymond Cattell* faktoranalízissel végzett korrelációs vizsgálata során is megjelenik, amely által a személyiség 16 különböző faktorát különítette el egymástól [2]. (Utóbbiak között említhető meg például az érzelmi stabilitás, a dominancia, az érzékenység, a vigilancia stb. [13].) A kutatások

folymán az említett mintázatok között szerepeltek olyan vonások, amelyekre az elméletalkotó – a tanulmány alkalmával használt eszköznél megjelenő – ön-, és társaik jellemzésén alapuló válaszokból következtetett [2]. Mindezek mellett, *Cattell* a felmérései alatt figyelemmel kísérte a kutatásban résztvevő személyek magatartását, illetve az objektív vizsgálatokból kirajzolódó eredményeket [45]. A szerző a 20. század első felében megkezdett vizsgálataiban az egyéni jellemzők tekintetében meg tudta különböztetni: a globális-, és az elsődleges faktorok szintjét, amelyek egymással szoros összefüggést mutatnak. Ugyanakkor, az előbbi személyiség mintázatokról elmondható, hogy egyfajta rendszerező halmazokként jelennek meg a primer faktorok tekintetében [14]. E tényekből adódóan a perfekcionizmus, mint elsődleges vonás forrása olyan globális faktorban keresendő, akárcsak a kötelességtudat illetve az önkontroll [14, 56].

A fentebb bemutatottak mellett fontos kiemelni, hogy a *Cattell*-i személyiségről alkotott elképzelés megosztó visszhangot váltott ki az egyes elméletalkotók körében [45]. Ennek ellenére számos szakember a különféle vizsgálataik során napjainkig alkalmazza az általa megalkotott személyiség kérdőívet. A tökéletességre való törekvés behatóbb vizsgálatának relevanciáját alátámasztja azon megállapítás miszerint, e konstruktum a kiválogatási eljárások során jelentős szerepet tölthet be [48].

A perfekcionizmus és a vezetői készségek kapcsolata a katonaságban

A kutatások alapján a személyiség erős meghatározója annak, hogy az ember hogyan gyakorolja vezetői szerepét. Személyiségünk befolyásolja gondolatainkat, érzelmeinket és tetteinket, így vezetési stílusunkat is. *Martinsen* 100 évnyi veze-

tőkkel kapcsolatos kutatási eredményeket áttekintve a következő fontos személyiségjegyeket nevezte meg: nyitottság mások tapasztalataira, alapvető kíváncsiság, érzék a kreativitáshoz és az esztétikumhoz [44]. *Judge* és *Bono* tanulmányai-
ban azt találták, hogy az extravertió, az egyetértésre való képesség, a nyitottság a tapasztalatokra pozitívan – a perfekcionizmussal összefüggésben álló –, a lelkiismeretesség és neuroticizmus viszont nem korrelál a vezetői hatékonysággal [38, 39].

Bray és *Howard* szerint a gyors karrierfejlődést leginkább előrevetítő tulajdonságok – többek között – az adaptív perfekcionizmussal összefüggő jó stressztűrő képesség az érzelmi stabilitás és a lelkiismeretesség [9].

A szakemberek a tökéletességre való törekvés szerepét az akadémiai keretek között tanuló katona növendékek esetében – a minél koherensebb összkép reprezentálása érdekében – számos kutatásban több változó mentén átfogóan vizsgálták. Többek között *Boe* és *Holth* 2015-ben folytatott vizsgálatában 16 norvég katona kadét vett részt, akiket a kutatás vezetői *Cattell* 16 faktoros személyiség-, valamint a Svéd Nemzetvédelmi Főiskola kutatói által megalkotott elméleti modellhez tartozó (önbeszámoló alapuló) Developmental Leadership kérdőívvel mérték fel. A válaszok statisztikai elemzése során a szakemberek gyenge negatív együtt járást találtak a perfekcionizmus, és – a vezetői stílusok jellemzői mentén – az ösztönzésre, illetve a motivációra való hajlam viszonylatában [7].

Mysreth, *Hystad*, *Säfvenbom* és *Olsen*, 2007 és 2011 között végzett longitudinális kutatásokat a norvég haditengerészeti-, a légvédelmi-, illetve a szárazföldi hadsereg akadémiaiban tanuló növendékekkel. Annak ellenére, hogy ebben a vizsgálatban az említett 16 faktoros személyiség

kérdőív nem került alkalmazásra, a kísérlet vezetői mégis releváns adatokra következtettek a kadétek által a három év alatt több alkalom során kitöltött (a speciális katonai képességekre, a perfekcionizmus formájára, illetve az énhatékonyságra vonatkozó) kérdőívek révén. *A tanulmány rávilágított arra, hogy az egyéni megküzdési kapacitás és a kihívást jelentő helyzetekben történő kooperatív hajlam a hároméves tanulmányok során jelentősen növekedett. A szakemberek kezdeti méréseinek következtetései szerint az utóbbi két alszála értékei és az önorientált (adaptív) perfekcionizmus nagyobb mértékű átfedést mutattak, míg a társadalmi előírásként érzékelt (maladaptív) perfekcionizmus jegyeinek megjelenésével e két érték csökkent [48].*

A perfekcionizmus a polgári és a katonai pilóták esetében

A *Chidester, Helmreich, Gregorich* és *Gas* által végzett felmérés kimutatta, hogy a légi személyzet hatékonysága függ a pilóta személyiségétől [15]. A barátságos, jó önbizalommal rendelkező repülő-hajózó állományúak sokkal jobban tudtak ellenállni a pszichés terhelésnek és kevesebb hibát vétettek, mint az arrogáns, ellenséges, kérkedő, önző, passzív, agresszív vagy diktatórikus személyiségjegyekkel bíró pilóták.

Humm először 1940-ben vélte felfedezni a pilóták cselekvési eredményessége és személyiségük közötti kapcsolatot [36]. Az 1990-es években számos további, azonos területen született tanulmány segítségével sikerült csökkenteni a repülő-hajózók által elkövetett hibák számát. Olyan tulajdonságokat vizsgáltak, mint az extraverzió, a dominancia, jutalomkeresés és agresszív viselkedés [34].

Számos tanulmány jelzi hogy egyes személyiségjellemzőkkel összefüggésbe hozható a repülési teljesítmény [19].

Boyd [8] törekvése nem kevesebb volt, mint: a már szolgálatot teljesítő pilóták személyiségének feltérképezésével prognosztizálni, hogy az új jelentkezők milyen géptípuson (harci, szállító, bombázó) fognak a legjobban teljesíteni. Vizsgálata során megállapította: a vadászpilóták a lelkiismeretesség skálán az átlagnál szignifikánsan magasabb pontszámokat értek el.

Napjainkban a repülőszemélyzet körében kiemelt figyelmet fordítanak a hatékony csapatmunkára. Közel 300 polgári pilóta vizsgálata alapján összefüggéseket találtak olyan személyiségvonások között mint a kommunikációs-, és vezetői készségek, a kooperációra való hajlam. Ezen eredmények alapján felmerült, hogy szélesebb körben kellene személyiségtesztet alkalmazni a pilóták előválogatása során [33].

A pilóták személyiségének feltérképezésére leggyakrabban *P. Costa* és *R. McCrae* ötfaktoros személyiségmodelljét használják [10, 11].

A legerősebb kapcsolat a személyiség és a választott hivatás vagy sportág között olyan területeken áll fenn, ahol a fizikai épség veszélyeztetettsége igen magas (pilóták, hegymászás, autóversenyzés, ejtőernyőzés [58]). Több tanulmány megállapította, hogy ezeket a tevékenységeket általában az alacsonyabb reaktivitású egyének választják, mivel ők jobban tudnak funkcionálni a magasabb stimulációs szinteken is [20]. Ezen eredményekkel összhangban *Glenc* úgy találta, hogy a pilóták alacsonyabb pontszámokat érnek el az érzelmi reaktivitás skálán a kontrollcsoporthoz képest [24]. Más tanulmányok szerint pedig veszélyhelyzetben, az alacsony reaktivitás szintű repülőgép-vezetők gyorsabban hoznak jó döntéseket és jobban ellenállnak a stressznek, szemben a magas reaktivitás

szintű társaikkal, akik magasabb pontszámokat értek el a neuroticitás és szorongás skálákon [41].

Az USA Szövetségi Légiközlekedési Hivatal (FAA) tanulmánya szerint öt olyan attitűd létezik amelyek előrejelezhetik a pilóták veszélyes döntéseit [60]:

1. Autoritásellenesség (csak saját helyzetértékelésükre támaszkodnak),
2. Impulzivitás (túlzott aktivitáskeresés),
3. Sebezhetetlenség („velem nem történhet meg”),
4. Macsó (saját képességeik túlbecslése),
5. Elkerülés (nehézségek tekintetében/az önbizalom hiánya miatt).

A francia Repülésbiztonsági Intézet (French Institute for Aviation Spafety – IFSA) adatai alapján olyan esetekben, ahol a pilóta hibás döntést hozott, ezek a tényezők az egyén professzionális tevékenységében a következő arányban játszottak szerepet [43]:

1.	15%
2.	20%
3.	43%
4.	14%
5.	8%

Bloszczy az emberi szervezet általános izgalmi és éberségi állapotának (arousal) szintkülönbségeit tanulmányozta pilótáknál szimulátoros repülési környezetben [6]. Úgy találta, hogy a tapasztaltság, a rutin kevésbé befolyásolja az izgalmi szintet; a vizsgált pilóták szignifikáns eltérés nélkül érzékelték izgalmasabbnak a testrepülés egyes fázisait (például a leszállás előtti időszakban). Az idézett szerzők arra a megállapításra jutottak, hogy a képzés során a pilótajelöltet oktatni kell azokra a helyzetekre is, amikor egyéni arousal szintje túl alacsony vagy túl magas. Jelen tanulmány szerint a kockázatkörülő pilóták hajlamosak az elkerülésre,

az ésszerű kockázatvállalók pedig a sértetlenség attitűdjére. A szerzők összegzőként kiemelik, hogy a kiválasztás során mindenképpen szükség van a pilóta személyiségének, képességeinek alapos felmérésére.

Cattell perfekcionizmusról alkotott elképzelése szerint e tulajdonság szélső értéke a nagyfokú önkontrollra, míg csökkent értéke az integritás hiányosságára utalhat [45]. Így feltételezhető, hogy a polgári és a katonai feladatokat ellátó pilóták esetében egyaránt lényeges a tudatosság, a kontrolláltság, az elfogadható szintű (nem maladaptív) perfekcionizmusra való törekvés.

Wakcher, Cross és Blackman, Cattell 16 PF modelljét felhasználva összehasonlította a civil-, a katonai pilóták és az átlagpopuláció személyiségjellemzőit [63]. A repülő-hajózók csoportjain belül megkülönböztették még a jelöltek és a már szolgálatban állókat is. Vizsgálatuk során arra a megállapításra jutottak, hogy nincs szignifikáns különbség a repülő-hajózó állomány négy csoportja (civil/katona pilóta jelölt, civil/katona pilóta) között személyiségjellemzőik tekintetében, viszont jelentős eltérés mutatkozik az idetartozó egyének és az átlagpopuláció viszonyában. A szerzők úgy találták, hogy a négy pilótacsoport közötti személyiségbeli hasonlóságok magyarázata az úgynevezett „self-selection process” az önkiválasztódás folyamata, azaz a civil vagy a katonai pilótának egyaránt egy bizonyos személyiségű ember jelentkezik, akire a képzés és a gyakorlat sem lesz jelentős személyiségátformáló hatással [3]. A vizsgálat alapján a pilóták személyiségprofilja a következő (az átlagpopulációhoz viszonyítva): intelligenciájuk, érzelmi stabilitásuk, tudatosságuk, szociális precizitásuk magasabb, gyanakvásra, aggodalmaskodásra, feszültségre való hajlamuk pedig

alacsonyabb. Kiemelendő, hogy a perfekcionizmust jelölő Q3 faktor a második legmagasabb értéket vette fel mind közül. Így esetükben – kiegészítve az előbb leírt pilótaprofilit – további személyiségvonásokra, közöttük magas fokú szervezetségre, önfegyelemre, kontroll iránti vágyra és precizításra következtethetünk.

A perfekcionizmus szerepe az élsportolók vonatkozásában

Az elmúlt néhány évtizedben sportolókkal és más teljesítményorientált-csoporttal végzett vizsgálatok elősegítették a perfekcionizmus mélyebb megismerését, amely által megjelent ezen vonás funkcionális, adaptív aspektusa is [25, 26, 27, 40, 47, 51, 59].

A fiatalok sportteljesítményében a perfekcionizmus jó előrejelzője lehet az alkalmazkodásnak és a pszichés jóllétnek, mindaddig amíg a sportoló, annak családja és edzője is azon dolgozik, hogy az érintett személy a megfelelő támogatással, miképp tudja a saját energiáit és képességeit összpontosítva elérni a reálisan kitűzött célt [1, 16, 17, 42]. Ezzel szemben, egy ellentmondásos közegben (például eltérő viselkedési szabályok ott-hon – és sportkörnyezetben) a perfekcionizmus rossz pszichoszociális alkalmazkodást eredményezhet, ami például hibás érzelmi önszabályozás vagy a múlt eseményein való túlzott rágódás formájában jelenhet meg. Ezen tényezők negatív kihatással lesznek a sportoló önmagával szembeni elvárásaira, hiedelmeire, így az egyén irreális célokat tűzhet ki maga elé, amely a már említett instabil önértékeléssel és ruminációs hajlammal együtt komoly érzelmi nehézségeket okozhat [17, 35, 40].

Egy kutatásban összefüggésbe hozták a perfekcionizmust és az önbecsülést. Az említett vizsgálat célja az volt, hogy fel-

mérje a fiatal sportolók csoportján belüli eltéréseket a harag kifejezésének és kezelésének tekintetében az önbecsülés szintje, valamint a perfekcionizmus mutatói szerint.

A személyiség egyik alapvető építőeleme az önbecsülés, amelynek stabilitása közösen fejlődik és kölcsönhatásban áll a célok elérésével kapcsolatos hiedelmekkel. Mind az önbecsülésre, mind a hiedelmek alakulására hatással vannak a „szignifikáns mások” (szülők, edzők, tanárok, stb.) [18, 52]. Az egyén számára az önbecsülés meghatározója a sportoló magáról alkotott pozitív vagy negatív képe. Az önbecsülés ad lehetőséget, hogy kompetensnek, sikeresnek érezhesse magát aszerint, hogy hasonlóságot, vagy ellentmondást észlel-e a személyes értékek vagy normák elérésével kapcsolatban. Ezek alapján az önértékelés és a perfekcionizmus szintje hasonló lehet az értékek és diszkrepanciák összevetésének folyamata során. Az ideális-én és a reális-én között észlelt minimális távolság egészséges önbecsülést eredményez. Ezen összehasonlítási folyamatban az önkritika nagy jelentőséggel bír; alacsony önértékelésű embereknel általában túlzott, ami tartós elégedetlenséghez vezet.

Az említett vizsgálat eredményei alapján a magas önbecsülésű sportolók érték el a legmagasabb pontszámot az adaptív perfekcionizmus dimenziójában. Ezek összhangban vannak korábbi kutatások eredményeivel [40], ahol is az önbecsülést fontos közvetítőnek tartják a funkcionális perfekcionizmus és más pszichológiai változók között [51]. Lényeges, hogy egy sportoló akkor is sikeresként tudjon tekinteni önmagára, továbbá elfogadja saját és a környezete által támasztott korlátokat, amikor aktuálisan nehézségei vannak céljai elérésében. A kihívásnak való megfelelésre vonatkozó törekvés, a kitűzött cél

elérésének vágya erősítheti az önbecsülést és serkentheti az új tevékenységekben való részvételi szándékot. A magas önértékelés összefügg az egészséggel, a pszichés jóllétel, a nyomás és szorongáskezeléssel, valamint a sportteljesítménnyel [30, 40, 49]. Egy másik vizsgálat szerint az önbecsülés magas szintje érzelmi kontrollfunkcióként, védőmechanizmusként szolgálhat ismeretlen, kellemetlen helyzetekben [37].

A vizsgálat további eredményei alapján az önértékelés nivójától függően a perfekcionizmus indikátorai másképpen hatnak a harag kifejezésére és a dühkezelésre [37]. A magas önbecsülési értékekkel rendelkező sportolók esetében a funkcionális perfekcionizmus mutatói jó előrejelzőnek bizonyultak a dühkezelésre és az állapotszintű haragra (állapotszintű szemben a vonásszintűvel ahogyan a szorongás esetében ismerhetjük) vonatkozóan. Ezzel szemben az alacsony önértékelésű sportolók esetében személyes normáik előre negatívan jelezték a vonásszintű haragot, vagyis annak visszatérő epizódjait, amelyek abból fakadnak, hogy általában hajlamosabbak bizonyos visszatérő helyzeteket (például verseny szituációkat) provokatívnak észlelni.

Noha a jelenleg bővebben tárgyalt vizsgálat nem talált összefüggést, a megelőző kutatások során kapcsolatot állapítottak meg az alacsonyabb önértékelési pontszámok és a diszfunkcionális, maladaptív perfekcionizmus mutatói között. A maladaptív perfekcionizmus hatásai, mint a szorongás, érzelmi kontroll hiánya a fiatal sportolók esetében további, célirányos tréningek szükségességét vetik fel az egyensúly, a munka, az önértékelés terén [31, 53]. Ennek a programnak magába kell foglalnia az egyén szociális környezetének azon tagjait (család és edző), akik hatással vannak a funkcionális perfekcionizmusra való hajlamok

kialakításában és azok fenntartásában. Kiemelkedően fontos ugyanis a megfelelő válaszreakciókra történő kondicionálás olyan nehezebb versenyhelyzetekben is, amelyekben feszültség keletkezhet (hiedelmek, rendezetlen viselkedés) és/vagy társadalmi szinten [29, 46].

Végezetül *Gaurdeau* és *Thompson* modelljében szereplő perfekcionista profilok szerint az eredmények különbségeket mutattak a harag és az önértékelés pontszámaiban [23]. Szignifikáns, pozitív korreláció mutatkozik a személyes normák, az önbecsülés és a harag között [35, 62]. A jelenleg tárgyalt kutatás – összhangban a korábbiakkal – erős pozitív kapcsolatot mutatott az értékelő aggodalmak és a harag között [54, 62]. Ezek alapján a vegyes, maladaptív perfekcionista sportolók hajlamosabbak lehetnek olyan érzések megélésére, mint a harag, ami frusztrálódott elvárásai és az önmagukkal szemben túl szigorú, túlságosan kritikus felettes énjük következménye [57, 61]. A legmagasabb önértékelési pontszámokkal az adaptív perfekcionista és a nem perfekcionista sportolók rendelkeztek. A hibák miatti aggodalom pozitívan korrelál a belső attribúciók hajlamával, míg a magas személyes elvárásokkal rendelkező sportolók nagyobb valószínűséggel tulajdonítják eredményeiket belső okoknak.

A *Cattell*-i 16 faktoros személyiségkérdőívvel folytatott vizsgálatok a közelmúltban lényeges adatokkal szolgáltak – a fentebb bemutatottak mellett – a csapatsportokat űző személyek perfekcionista hajlamairól. Ezen tanulmányok közül lényeges differenciálni azokat, amelyek egy adott csoporton belül-, illetve más-más sportágakat összehasonlítva igyekeznek felmérni a kérdéses változót.

Goran, *Baćanac* és *Jakovljević* 2011-ben publikált kutatásuk során 80 kosárlabdázót és 47 pankrátort mértek fel az

említett eszközzel, a két csoport közötti lehetséges személyiségjegyek menti különbségek tekintetében. A tanulmány vezetői a résztvevők válaszai alapján – a tökéletességre való törekvés tekintetében – arra a következtetésre jutottak, hogy a kosárlabdázók esetében magasabb fokú perfekcionizmus jelent meg, mint a másik csoportnál [28]. E vizsgálat eredményeit tekintve felmerülhet a kérdés: feltételezhető-e, hogy a különböző sportágakat űző személyek esetében más-más szintű a perfekcionizmus mértéke? Utóbbi témakört figyelembe véve releváns lehet kiemelni Singh kutatását, amelyben egyéni (például íjászat)-, továbbá két fővel űzhető/ páros (például vívás) sportágakban szereplő személyek vettek részt [55]. A válaszadók visszajelzései mentén kirajzolódott: a perfekcionizmusra vonatkozó eredmények magasabbak voltak a két fővel végezhető sportok esetében, mint az egyéniéknél [55]. E két kutatás alapján valószínűsíthető azon elképzelés, miszerint a társak jelenléte bizonyos körülmények között növelheti az egyének tökéletesség elérése iránti vágyait.

Összegzés

A fentebb bemutatásra került tanulmányok alapján is megmutatkozik a – napjaink gyakorlatában egyre szélesebb körben elterjedt s alkalmazott – pszichológiai-, személyiségtesztek létjogosultsága. Érdekes lehet azonban ezen tesztek kiegészíteni olyan skálákkal amelyek a tökéletességre való törekvés egyes mutatóit vizsgálják hiszen, ahogyan a jelenleg tárgyalt csoportok (sportolók, katonák, pilóták) esetében is látható, a perfekcionizmus egyéni mértékével, illetve annak minőségével (adaptív vs. maladaptív) változik a személy viselkedése, és így az adott hivatásra, sportra való megfelelő-

ségének mértéke. Ugyanakkor, lényeges szem előtt tartani, hogy ezen értékekre több egyéni vagy környezeti tényező is befolyással bírhat.

A szerzők köszönettel tartoznak Dr. János Réka Mártának, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem adjunktusának a tanulmány elkészítése során adott értékes tanácsaiért.

Irodalom

- [1] Appleton, P. R., Hall, H. K., Hill, A. P.: Examining the influence of the parent-initiated and coach-created motivational climates upon athletes' perfectionistic cognitions. *J. Sport Sci.* 2011, 29: 661–671.
- [2] Atkinson, R. C., Hilgard, E., Smith, E. E. et al.: *Pszichológia - Harmadik átdolgozott kiadás.* 2005, Budapest, Osiris Kiadó.
- [3] Bartman, D.: The predictive validity of the EPI and 16PF for military flying training. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 1995. 68: 219–236.
- [4] Besharat, M. A., Hoseini, S. A.: Perfectionism and competitive anxiety in athletics. *Developmental Psychology, Journal of Iranian Psychologists*, 2012, 8(33): 15–26.
- [5] Bieling, P. J., Israeli, A. L., Antony, M. M.: Is perfectionism good, bad, or both? Examining models of the perfectionism construct. *Personality and Individual Differences*. 2004, 36: 1373–1385.
- [6] Błozczynski, R.: *Aviation Psychology. Selected Issues.* Wydawnictwa MON, Warszawa, 1997.
- [7] Boe, O., Holth, T.: Investigating correlations between personality traits and leadership styles in Norwegian military cadets. *Procedia Economics and Finance*, 2015, 26: 1173–1184.
- [8] Boyd, J. E., Patterson, J. C., Thompson, B. T.: Psychological test profiles of USAF pilots before training vs. Type aircraft flown. *Aviat. Space. Environ. Med.*, 2004, 6(5): 463–468.
- [9] Bray, D.W., Howard, A.: The AT&T longitudinal studies of managers. In K. W. Schae (Ed.), *Longitudinal studies of adult psycho-*

- logical development. 1983, 112–146. pp. New York, Guilford.
- [10] Campbell, J. S., Castaneda, M., Pulos, S.: Meta-analysis of personality assessments as predictors of military aviation training success. *Int. J. Aviat. Psychol.*, 2010, 20, 92–109.
- [11] Campbell, J. S., Ruiz, M. A., Moore, M. L., Five-Factor Model facet characteristics of non-aeronautically adaptable military aviators. *Aviat. Space. Environ. Med.* 2010, 81(9), 864–868.
- [12] Carrasco, A., Belloch, A., Perpiñá, C.: The evaluation of perfectionism: Usefulness of the multidimensional scale of perfectionism in the Spanish population. *Análisis y modificación de Conducta*, 2010, 36: 49–65.
- [13] Cattell, R. B., Cattell, H. E.: Personality Structure and the New Fifth Edition of the 16PF. *Educational and Psychological Measurement*, 1995, 55 (6): 926–937.
- [14] Cattell, H. E., & Mead, A. D. The Sixteen Personality Factor Questionnaire (16PF). In G. J. Boyle, G. Matthews, D. H. Saklofske: *The SAGE Handbook of Personality Theory and Assessment - Personality Measurement and Testing*. 2008, 2:135–159., SAGE Publications Ltd., London
- [15] Chidester, T. R., Helmreich, R. L., Gregorich, S. E., Geis, C. E.: Pilot personality and crew coordination. *International Journal of Aviation Psychology*, 1991, 1: 25–44.
- [16] Curran, T.: Parental conditional regard and the development of perfectionism in adolescent athletes: The mediating role of competence contingent self-worth. *Sport Exerc. Perform.* 2018, 7: 284–296.
- [17] Curran, T., Hill, A. P. Williams, L. J.: The relationships between parental conditional regard and adolescents' self-critical and narcissistic perfectionism. *Personal. Individ. Differ.* 2017, 109, 17–22.
- [18] Damian, L. E., Stoeber, J., Negru, O., Băban, A.: On the development of perfectionism in adolescence: Perceived parental expectations predict longitudinal increases in socially prescribed perfectionism. *Personal. Individ. Differ.*, 2013, 55: 688–693.
- [19] Dillinger, T. G., Wiegmann, D. A., Taneja, N.: Relating personality with stress coping strategies among student pilots in a collegiate flight training program. 12th International Symposium on Aviation Psychology 2003, Dayton
- [20] Elias, A.: *Temperament and Stimulation Regulation System*. PWN, 1982, Warszawa
- [21] Flett, G. L., Hewitt, P. L.: When does conscientiousness become perfectionism. *Current Psychiatry*, 2007, 6: 49–64.
- [22] Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C., Rosenblate, R.: The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 1990, 5: 449–468.
- [23] Gaudreau, P., & Thompson, A. Testing a 2×2 model of dispositional perfectionism. *Personality and Individual Differences*, 2010, 48: 532–537.
- [24] Glenc, M.: Risk-taking Tendencies, i. e. a Psychological Profile of Risk-Takers. In: Goszczynska, M., Studenski, R. (Eds.), *Psychology of Risky Behaviors -concepts- research-practice*. Wydawnictwo Akademickie Z-ak, 2006, Warszawa
- [25] González-Hernández, J., Gómez-López, M., Alarcón-García, A., Muñoz-Villena, A. J.: Perfectionism and stress control in adolescents: Differences and relations according to the intensity of sports practice. *JHSE*, 2019, 14: 195–206.
- [26] González-Hernández, J., Muñoz-Villena, A. J.: Perfectionism and sporting practice. Functional stress regulation in adolescence. *Ann. Psychol.*, 2019, 35: 148–155.
- [27] González-Hernández, J., Muñoz-Villena, A.J., Gómez-López, M.: Stress regulation, physical activity, and perseverance in Spanish teenagers with perfectionist trends. *Sustainability*, 2018, 10: 1489.
- [28] Goran, K., Bačanac, L., Jakovljević, S.: Characteristics of personality profiles of elite wrestlers and basketball players. *Acta Kinesiológica*, 2011, 5(1): 16–20.
- [29] Granero-Gallegos, A., Gómez-López, M., Arturo Abalde Valeiras, J., Rodríguez Suárez, N.: Motives of practice in the field of non-competitive physical activity. *Espiral Cuadernos del Profesorado*, 2011, 7: 15–22.
- [30] Gustafsson, H., Martiment, G., Isoard-Gautheur, S. et al.: Performance based self-esteem and athlete-identity in athlete burnout:

- A person centered approach. *Psychol. Sport Exerc.*, 2018, 38: 56–60.
- [31] Hamidi, S., Besharat, M. A.: Perfectionism and competitive anxiety in athletes. *Procedia Soc. Behav. Sci.*, 2010, 5: 813–817.
- [32] Hewitt, P. L.; Flett, G. L.: Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assessment, and association with psychopathology. *J. Personal. Soc. Psychol.*, 1991, 60: 456–470.
- [33] Hormann, H., Goerke, P., Assessment of social competence for pilot selection. *Int. J. Aviat. Psychol.*, 2014, 24 (1): 6–28.
- [34] Hormann, H. J., Maschke, P.: On the relation between personality and job performance of airline pilots. *Int. J. Aviat. Psychol.*, 1996, 6(2): 171–8.
- [35] Hosein, G. M., Besharat, M., Naghipour, B.: An examination of the relationship between perfectionism and self-esteem in a sample of student athletes. *Procedia Soc. Behav. Sci.*, 2011, 30: 1265–1271.
- [36] Humm, D. G.: Note concerning the validity of standard and custom-built personality inventories in a pilot selection program, by Donald E., *Super. Educ. Psychol. Meas.*, 1948, 8: 257–261.
- [37] Ichraf, A., Ali, B. M., Khaled, T. et al.: Effect of gender and type of sport on anxiety and self-esteem. *IJHSSI*, 2013, 2: 55–61.
- [38] Judge, T. A., Bono, J. E.: Five-factor model of personality and transformational leadership. *Journal of Applied Psychology*, 2000, 85: 751–765.
- [39] Judge, T. A., Bono, J. E., Ilies, R., Gerhardt, M. W.: Personality and leadership: A qualitative and quantitative review. *Journal of Applied Psychology*, 2002, 87: 765–780.
- [40] Koivula, N., Hassmen, P., Fallby, J.: Self-esteem and perfectionism in elite athletes' effects on competitive anxiety and self-confidence. *Personal. Individ. Differ.*, 2002, 32: 865–875.
- [41] Maciejczyk, J.: Reactivity and stress resistance among pilots. *Med. Lotnicza*, 1974, 45: 17–20.
- [42] Madigan, D. J., Stoeber, J., Passfield, L.: Athletes' perfectionism and reasons for training: Perfectionistic concerns predict training for weight control. *Pers. Individ. Differ.*, 2017, 115: 133–136.
- [43] Makarowski, R., Smolicz, T.: Human Factor in Aviation Operations. Adriana S. A., Watorowo, 2012.
- [44] Martinsen, O.: Lederskap. Spiller det noen rolle? (Leadership. Does it matter?). Research report from the Norwegian School of Management, BI, Oslo, 2005
- [45] Mirnic Z.: A személyiség építőkövei: Típus-, vonás- és biológiai elméletek. Budapest, Bölcsész Konzorcium, 2006.
- [46] Molina, J., Chorot, P., Valiente, R. M., Sandín, B.: Fear of negative evaluation, self-esteem and choking under pressure: Effects on sport performance in adolescents. *CPD*, 2014, 14: 57–66.
- [47] Muñoz-Villena, A. J., González-Hernández, J., Olmedilla, A.: Relationship between perception of perfectionism and expression of anger in teenage male athletes. *Influences on self-esteem. RACC*, 2016, 8: 30–39.
- [48] Myrseth, H., Hystad, S. W., Säfvenbom, R., Olsen, O. K.: Perception of specific military skills – the impact of perfectionism and self-efficacy. *Journal of Military Studies*, 2020, 9 (1): 34–48.
- [49] Nwankwo, C. B., Chibuike, B., Nweke, P. O.: Relationship between perceived self-esteem and psychological well-being among student athletes. *ARJPC*, 2015, 2: 8–16.
- [50] Pacht, A. R. Reflections on perfection. *American Psychologist*, 1984, 39(4): 386–390.
- [51] Rice, K. G., Lopez, F. G., Richardson, C. M. E.: Perfectionism and performance among STEM students. *J. Vocat. Behav.*, 2013, 82: 124–134.
- [52] Sadovnikova, T.: Self-esteem and interpersonal relations in adolescence. *Procedia Soc. Behav. Sci.*, 2016, 233: 440–444.
- [53] Sagar, S., Jowet, S.: The effects of age, gender, sport type and sport level on athletes' fear of failure: Implications and recommendations for sport coaches. *Int. J. Sports Sci. Coach.*, 2012, 6: 61–82.
- [54] Saleh-Esfahani, F., Besharat, M. A.: Perfectionism and anger. *Procedia Soc. Behav. Sci.*, 2010, 5: 803–807.

- [55] Singh, K.: Comparative study of the personality traits among Individual and dual sports. *International Journal of Physiology, Nutrition and Physical Education*, 2017 2(2): 269–271.
- [56] Smith, M. M., Sherry, S. B., Vidovic, V. et al.: Perfectionism and the Five-Factor Model of Personality: A Meta-Analytic Review. *Personality and Social Psychology Review*, 2019, 23 (4): 367–390.
- [57] Stoeber, J., Schneider, N., Hussain, R., Matthews, K.: Perfectionism and negative affect after repeated failure: Anxiety, depression, and anger. *J. Individ. Differ.*, 2014, 35: 87–94.
- [58] Studenski, R., Risk and Risk Taking. *Wydawnictwo Uniwersytetu Slaskiego, Katowice*, 2004.
- [59] Taylor, J. J., Papay, K. A., Webb, J. B., Reeve, C. L.: The good, the bad, and the interactive: Evaluative concerns perfectionism moderates the effect of personal strivings perfectionism on self-esteem. *Personal. Individ. Differ.*, 2016, 95:1–5.
- [60] U.S. Department of Transportation, Federal Aviation Administration, Aviation Instructor's Handbook (FAA Handbook FAA-H-8083-9A), 2008.
- [61] Vicent, M., Inglés, C. J., González, C. et al.: Perfectionism profiles and academic causal self-attributions in Spanish primary education students. *Revista de Psicodidáctica*, 2019, 24: 103–110.
- [62] Vicent, M., Inglés, C. J., Sanmartín, R. et al.: Perfectionism and aggression: Identifying risk profiles in children. *Personal. Individ. Differ.*, 2017, 112: 106–112.
- [63] Wakcher, S., Cross, S., Blackman M. C.: *Psychological Reports*, 2003, 92: 773–780.

**H. T. Grósz,
Á. Juhász MSc.**

The pursuit of perfection as a personality trait for different groups, especially elite athletes and members of the military

Some dimensions of perfectionism can greatly influence the personalities of soldiers performing serious combat tasks, pilots performing air passenger and military service, and athletes, furthermore this individual trait may be associated with other psychological variables, according to international studies. In order to represent the most coherent overall picture possible, the results of research on perfectionism through the domestic and foreign literature written in the last decades are described below. The research on the groups presented in this study has important commonalities in the sense that high-quality performance aspirations can play a prominent role in all three categories.

Key-words: perfectionism, sports, athletes, pilots, military, personality traits, Raymond Cattell

*Grósz Hanna Terézia,
Juhász Ákos
6000 Kecskemét, Balaton u. 17.*